עובד כוכבים גופא לא קני ליה מאי דקני ליה הוא דמקני ליה לישראל וביון דקדם וטבל לשם בן חורין אפקעיה לשעבודיה כדרבא [א]דאמר רבא [א]הקדש חמץ [ב]ושחרור מפקיעין מידי שעבוד מתיב רב חסדא [ג][ג]מעשה בבלוריא הגיורת שקדמו עבדיה וטבלו לפניה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו קנו עצמן בני חורין לפניה אין לאחריה לא אמר רבא [ד]לפניה בין בסתם בין במפורש לאחריה במפורש אין בסתם לא אמר רב אויא לא שנו אלא בלוקח מן העובד כוכבים אבל [ה]עובד כוכבים גופיה קני דכתיב [1]וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו [ו]אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה מזה ולא הם קונים מכם למאי אילימא למעשה ידיו אטו עובד כוכבים לא קני ליה לישראל למעשה ידיו [ז]והכתיב [2]או לעקר משפחת גר ואמר מר [ח]משפחת גר זה העובד כוכבים אלא לאו לגופיה וקאמר רחמנא אתם קונין מהם אפילו גופיה [ט]פריך רב אחא אימא בכספא ובטבילה קשיא אמר שמואל [י]וצריך לתקפו במים [כ]כי האי דמנימין עבדיה דרב אשי בעא לאטבולי מסריה ניהלייהו לרבינא ולרב אחא ברי' דרבא אמר להו חזו דמינייכו [ל]קבעית ליה רמו ליה [ז]ארויסא בצואריה ארפו ליה וצמצמו ליה ארפו ליה כי היכי דלא להוי חציצה צמצמו ליה כי היכי דלא לקדים ולימא (א) להו לשם בן חורין אני טובל בהדי דדלי רישיה ממיא אנחו ליה זולטא דטינא ארישיה ואמרו ליה זיל אמטי לבי מרך א"ל רב פפא לרבא חזי מר הני דבי פפא בר אבא דיהבי זוזי לאינשי לכרגייהו ומשעבדי בהו [ח]כי נפקי צריכי גיטא דחירותא או לא [ט]א"ל איכו שכיבי לא אמרי לכו הא מילתא [י]הכי א"ר ששת מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא משתעבד למאן דיהיב כרגא [כ]ר' חייא בר אבא איקלע לגבלא חזא בנות ישראל דמעברן מגרים שמלו ולא טבלו וחזא חמרא דישראל דמזגי עובדי כוכבים ושתו ישראל וחזא תורמוסין דשלקי עובדי כוכבים ואכלי ישראל ולא אמר להו ולא מידי אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל צא והכרז על בניהם שהם ממזרים ועל יינם משום יין נסך ועל תורמוסן משום בישולי עובדי כוכבים לפי שאינן בני תורה על בניהן שהם ממזרים ר' יוחנן לטעמיה דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן [ל]לעולם אין גר עד שימול ויטבול וכיון דלא טביל עובד כוכבים הוא ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר [מ]ועל יינם משום יין נסך משום [נ]לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב ועל תורמוסן משום בשולי עובדי כוכבים לפי שאינן בני תורה הא בני תורה שרי [ס]והאמר רב שמואל בר רב יצחק משמי' דרב [ע]כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי עובדי כוכבים והא תורמוס אינו נאכל כמות שהוא חי ויש בו משום בשולי עובדי כוכבים ר' יוחנן כאידך לישנא סבירא ליה דאמר רב שמואל בר רב יצחק משמי' דרב [פ]כל שאין עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת אין בו משום בשולי עובדי כוכבים וטעמא דאינן בני תורה הא בני תורה שרי ת"ר גר שמל ולא טבל ר"א אומר הרי זה גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו טבל ולא מל ר' יהושע אומר הרי זה גר שכן מצינו באמהות שטבלו ולא מלו וחכמים אומרים טבל ולא מל מל ולא טבל [צ]אין גר עד שימול ויטבול ורבי יהושע נמי נילף מאבות ור"א נמי נילף מאמהות וכי תימא אין דנין אפשר משאי אפשר והתניא [ק]ר"א אומר [ר]מנין לפסח דורות שאין בא אלא מן החולין נאמר פסח במצרים ונאמר פסח בדורות מה פסח האמור במצרים אין בא אלא מן החולין אף פסח האמור לדורות אין בא אלא מן החולין א"ל ר' עקיבא [ש]וכי דנין אפשר משאי אפשר א"ל אע"פ שאי אפשר ראיה גדולה היא ונלמד הימנה אלא כטבל

עובד כוכבים גופא לא קני. עובד כוכבים לא קנאו לגופו של זה מתחלה כדאמר לקמן ולא הם קונים זה את זה: **הקדש חמץ ושחרור.** עשה שורו אפותיקי והקדישו למזבח דהויא קדושת הגוף פקע שיעבודא דקמא אבל קדושת בדק הבית לא מפקעא כדתנן בערכין (דף כג:) מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים כולן. או אם עשה חמצו אפותיקי לעובד כוכבים והרי הוא מונח בידו של ישראל ובאו שש שעות של ערב הפסח פקע שיעבוד העובד כוכבים הואיל ולא הוי ממש דידיה וחייב זה לבערו: **ושחרור.** עשה עבדו אפותיקי לחבירו ושחררו משוחרר ופקע ממונו של מלוה: **בבלוריא כו' לפניה אין.** לפי שהן גרים והיא עובדת כוכבים והעובד כוכבים ישראל לא קני לגופיה: **לאחריה לא.** אלמא גבי ישראל לא אמרינן קנה עבד עצמו בן חורין: **בין בסתם.** שלא פירש הרי אנו טובלין לשם בני חורין: **במפורש.** כדרך חמא בר גוריא דקתני וקדם וטבל לשם בן חורין: **אבל עובד כוכבים גופיה.** עובד כוכבים שמכר עצמו לישראל קנהו ישראל לגופיה ואם קדם וטבל לשם בן חורין לא קנה עצמו בן חורין: **אלא עובד כוכבים מי לא קני ליה לישראל.** למעשה ידיו והכתיב או לעקר משפחת גר ואמר מר משפחת גר זה העובד כוכבים: **אימא בכספא ובטבילה.** לשום עבדות הוא דקאמר רחמנא ליקני אבל אם קדם וטבל לשם בן חורין ה"נ דבן חורין הוא: **לתקפו במים.** כשמטבילו לשם יהדות לעבדות צריך שיתקפנו לתת עליו עול מלאכה במים כדי שתהא נראית כטבילת עבדות שאפילו יאמר הוא לשם בן חורין לא קנה עצמו בן חורין ולא יהא ממשות בדבריו: **בעי לאטבולי.** לשם יהדות לעבד: **מינייכו קא בעינא ליה.** אם יקדים ויאמר לשם בן חורין: **ארויסא.** קביסטר"י: **וצמצמו.** דחקוהו לקשור בצוארו משום לתוקפו במים: **ארפו ליה וצמצמו ליה.** שהיה לו עניבה וכשרוצים מושכין ראש החבל והוא דוחק מאליו וכשאין מושכין רפוי והמים נכנסים על בשרו: **זולטא דטינא.** כלי מלא טיט: **דיהבי זוזי לאינשי לכרגייהו.** כשאין נותנין כסף גולגולת למלך תופסים אותם גבאי המלך. והני דבי פפא עשירים היו ופורעים המס לגבאי המלך וקונין אותם לעבדים מהם ועובדי כוכבים היו אותן הנקנין וקא מיבעיא ליה אי הוי קנין דלכי נפקי מיניה ליבעי גיטא דחירותא או לא: **מוהרקייהו דהני.** חותמן של אלו: **בטפסא דמלכא.** (ב) שהן לו לעבדים: **טפסא.** ארגז אשקריי"ן בלע"ז: **ומלכא אמר כו'.** הילכך מכר הוא ובעו גיטא דחירותא אי בעו לאיגיורי ולאסתרויי בבת ישראל: **לפי שאינם בני תורה.** אתורמוסין קאי דאין בו משום בישולי עובדי כוכבים כדמפרש לקמן אלא לפי שאינן בני תורה לא ואסור עליהן שלא יזלזלו בבשולי עובדי כוכבים: **ועל יינם משום יין נסך.** דאע"ג דלא נגעי אלא כמו בעלמא הוא אסור משום לך לך אמרין לנזירא כו': תורמוס אינו עולה על שלחן מלכים: **באבותינו שמלו.** בימי משה כשיצאו ממצרים ויצאו מכלל בני נח לקבל התורה ולקבל פני השכינה: **באמהות.** נשותיהם שטבלו כדמפרש לקמן [ע"ב] דאם לא טבלו במה נכנסו תחת כנפי שכינה: **משאי אפשר.** אמהות אי אפשר למול: **אלא מן החולין.** ולא מדמי מעשר שני דאכתי מעשר שני לא הוה: **אין בא אלא מן החולין.** למעוטי מדמי מעשר שני: ה"ג במנחות בהתודה (דף פג.) **א"ל רבי עקיבא וכי דנין אפשר כו'.** ומאן דגרים רבי יהושע קשיא האמר רבי יהושע דנין מאמהות: **משאי אפשר.** מפסח מצרים דהאי דלא בא מן המעשר דאי אפשר הוא דאכתי מעשר לא הוה:

הקדש חמץ ושחרור. מפורש בהשולח (גיטין דף מ:): **כי נפקי צריכי גיטא דחירותא או לאו.** מספקא ליה אי דינא דמלכותא דינא (ג) או לא ואע"ג דלא קני גופיה הכא קני או דלמא הכא נמי לא קני אלא למעשה ידיו ובנכריותן איירי אם היו באין להתגייר:

רבי יוחנן כאידך לישנא ס"ל. אומר ר"ת דכולהו מודו דכשנאכל כמות שהוא חי דאין בו משום בישולי עובדי כוכבים דאמר נמי מעמידין (ע"ז דף לח.) דאיכא בינייהו דגים קטנים ארזי ודייסא היינו דברים שאין עולים על שלחן מלכים ואין נאכלים כמות שהן חיין ולא נקט כמה דברים הנאכלים כשהן חיין ועולים על שלחן מלכים כמו פירות וגבינה וכיוצא בהן והא דאסר רבי יוחנן התם ביצה אע"ג דראוי לגומעה חיה אין זו אכילה חשובה דהכי נמי בשר מליח מותר לטלטלו בשבת (שבת קכח.) דחזי לאכילה ואפ"ה יש בו משום בישולי עובדי כוכבים: **אמר** ליה ר' עקיבא וכי דנין אפשר משאי

מסורת הש"ס

א) לקמן סו: כתובות נט: גיטין מ: נדרים פו: ב"ק פט:, ב) מכילתא פרשת בא פ' טו, ג) [גיטין לט:], ד) [קדושין כ. ב"ק קיג: ב"מ עא. ערכין ל:], ה) [קדושין יג. וש"נ], ו) צ"ל קנעינא, ז) [צ"ל ארוסיא פירוש שלשלת ערוך ערך ארסק], ח) ברא"ש ובנ"י גרסי עבידתא יתירתא וע"ש בנ"י, ט) [ב"מ עג:], י) ע"ז נט., כ) [שבת יג. וש"נ], ל) ע"ז לח. נט. שבת נא. מ"ק יג., מ) מנחות פב., נ) [מנחות שם. יט. לקמן סא: סוכה נ: הוריות ו: זבחים לא. תמורה טז: יח: נדה לז:].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולימא לשם בן חורין כצ"ל ותיבת להו נמחק: (ב) רש"י ד"ה בטופסא דמלכא (שכן) תו"מ וא"ב ס"א שהיו: (ג) תוס' ד"ה כי וכו' דינא ואע"ג כצ"ל ותיבות או לא נמחק:

◆

תוספות ישנים

הקדש חמץ ושחרור מפקיעים וכו'. פירשתי פרק כל שעה בפסחים. וא"ת מאי קא מדמה האי דהכא להאי דשחרור מפקיע מידי שעבוד הא לא דמי דהתם איירי כשהרב עצמו משחרר עבדו. אבל הכא איירי שהוא משחרר עצמו כשטובל לשם בן חורין. וי"ל דמ"מ מדמי שפיר דהכא נמי כיון שטבל אפקע ליה שם עבדות ולא איתא לרב אלא מעשה ידיו דהא עובד כוכבים גופיה לא קני והעבד יכתוב לו שטר על אלי דמיו ולא יהיה לרב כלום לך עבדות עליו: (לעיל) כי לא לא טבלה לנדותה. וא"ת הלא טבילתה בלילה וגר צריך לטבול ביום דמשפט כתיב ביה. וי"ל דאיכא טבילת נדות דהוי שפיר ביום כגון טבילה שלא בזמנה: ומשתעבד בהו עבידתא ל"ג יתירתא רק בהכא מליעא גבי רבית ואי גרסינן ליה הכא יש ליישבו משום דאז מוכחא מלתא שגופם קני לעבדים:

◆

מוסף רש"י

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. הקדש, עשה שורו אפותיקי לבעל חובו וחזר לוה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח, הפקיע שעבודיה דמלוה ומותר למזבח ואין בו משום גזל, שכבת (גי' הב"ח שבח) הקדש מפקיעו הואיל ולא היה קניי לו ממש אלא עומד לגבות הימנו, ודוקא קדושת הגוף, אבל קדושת דמים לא אלימי לאפקועי שעבוד מלוה דתנן (ערכין כג:) מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים האלו על מנת לשלם לאשה את כתובתה כו' (ב"ק צ. ובעי"ו כתובות נט: ונדרים פו: וגיטין מ:). הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. חמץ, נכרי שהלוה את ישראל על חמצו ולא הרהיטו אצלו דמחוסר גוביינא, שהיה עומד החמץ בביתו של ישראל ואין לנכרי עליו אלא שעבוד, כשבא עת ביעורו מפקיע איסור החמץ את שעבוד הנכרי וחייב ישראל לבערו, והא דתנן בפסחים (ל:) נכרי שהלוה לישראל על חמצו מותר בהנאה לאחר הפסח, מוקי לה רבי התם כשהרהיטו אצלו, שנתנו כמשכון ביד נכרי דלא מחוסר גוביינא ולא שעבוד אלא קנייה ממש (ב"ק צ. ובעי"ו כתובות ונדרים וגיטין שם ולקמן סו:). ושחרור, עשה עבדו אפותיקי ושחררו הלוה משוחרר ונוטה זה חובו ממקום אחר (ב"ק שם וכתובות שם). מהם תקנו. רבותא הוא דהא כתיב לעיל מינה מהם תקנו עבד ואמה, וכתיב בתריה וגם מבני התושבים הגרים עמכם וליתנוק (גיטין לד.). ולא הם קונים. את אחד מכם (שם לח.). מוהרקייהו דהני. חותם עבדות שלהם (ב"ו עג:). בטפסי דמלכא מנח. באוצרו של מלך מונח והרי כולם עבדים לו דדינא דמלכותא דינא (שם). לפי שאינן בני תורה. אתורמוסין קאי דאי לאו הכי מן תורה שרי כדמפרש לקמיה, תורמוס אינו עולה על שלחן מלכים (ע"ז נט.). מה פסח האמור במצרים אינו בא אלא מן החולין. דעדיין לא היתה להם תבואת מעשר שני דאין מעשר אלא משנכנסו לארץ (מנחות פב. מכות יט.). וכי דנין אפשר משאי אפשר. פסח דורות שאפשר לבא מן המעשר, שהרי לדורות נוהג מעשר, מפסח מצרים שאי אפשר לו לבא ממעשר שהרי באותה שעה לא היה מעשר נוהג (מנחות שם).

עין משפט
נר מצוה

קיג א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' יד ופ"ח מהלכות מלוה ולוה הל' ו ז וסמג עשין נב טוש"ע ח"מ סימן קיז סעיף ז:
קיד ב מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה כו סמג עשין פו טוש"ע שם סעיף ו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף פח:
קטו ג מיי' פ"ח מהל' עבדים הל' כח:
קטז ד מיי' שם הל' יט ומיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הלכה יא:
קיז ה טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף ע:
קיח ו מיי' פ"א מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין פג:
קיט ז ח מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הל' יא טוש"ע י"ד סימן רסח סעיף ע:
קכ ט מיי' פ"ה מהל' גזילה הל' טו ופ"ח מהל' עבדים הל' ח סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' יא:
קכא י מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הל' ו סמג לאוין קטו:
קכב כ מיי' פי"א מהל' מאכלות אסורות הל' ג סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סי' קנג סעיף א:
קכג ל מ מיי' פי"ז מהל' מאכלות אסורות הלכה יד סמג לאוין קמג טוש"ע י"ד סימן קיג ס"א:
נ [מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה ה"ו סמג ל"ת קטו טוש"ע י"ד סימן רסח]:
קכד ס מיי' פט"ז מהל' מעשה הקרבנות הלכה טו:

◆

תורה אור השלם

1. וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה: ויקרא כה מה

2. וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: ויקרא כה מז

◆

לעזי רש"י

קביסטרי"י [קיבישטר"א]. אפסר (חלק מהרתמה, שבו מושכים את הבהמה או את הסוס בצווארם).
אישקריי"ן. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

◆

תוס' חד מקמאי

תניא מעשה בבלוריא הגיורת שקדמו עבדיה וטבלו לפניה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו קנו עצמן בן חורין ואסיק רבא בפניה בין בסתם בין במפורש לאחריה במפורש אין בסתם לא ופירוש לפניה הוא קודם שנתגיירה לאחריה לאחר שנתגיירה והרב אלפס לא גריס לאחריה אלא שלא בפניה במפרש אין בסתם לא פירוש בפניה כיון שראתה ושתקה בין בסתם בין במפורש. שלא בפניה שלא ראתה כדטבלה במפרש אין בסתם לא וגירסת מכילתא מסייע (א) לרב ז"ל דגרסי' התם בפ' בא אל פרעה ר' נתן אומר מה ת"ל המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו להביא את העבד שטבל בפני רבו שיצא בן חורין ומעשה בבלוריא הגיורת שטבלו שפחותיה בפני' ומקצתן לאחריה ובא מעשה לפני חכמים ואכשרו את שטבלו בפני' בנות חורין ואת [שטבלו] לאחריה משועבדים ואעפ"כ משמשוה אותה עד יום מיתה: **אמר** שמואל וצריך להקפו במים פירוש שיראה שלשום עבדות טובלין ולא לשום בן חורין והרב ז"ל פירש כדי שתעלה לו טבילה ומסתברא (בפ"ק) כפרש"י ז"ל א"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול דוקא מילה והדר טבילה אבל איפכא לא. וצריך לטבול (עד) אחר המילה וכן נעשה מעשה בלוניל מפי אבא מארי וחבריו ז"ל שהצריכוהו טבילה לאחר המילה. תניא הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי ר"י ור' יוסי אמר אין מטבילין. ומסקנא בהא פליגי דר"י סבר בחד מינייהו סגי או מילה או טבילה ור' יוסי תרתי בעי. והלכתא כר' יוסי דתרתי בעי. ושמעי' מהא דגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית

א) נראה דצ"ל וגירסת מכילתא מסייע לפרי רש"י ז"ל.